

Norsjö kyrka, Västerbottens län.

Viktiga händelser för kyrkan, relaterade till källor.

1811	Kapell i timmer uppfört i Norsjö by. Kapellförsamling under Skellefteå pastorat. Rektangulärt långhus med utbyggt vapenhus i söder samt sakristia, troligen placerad mitt på norra långsidan (således korsformad, men ej korskyrka). Sadeltak, krönt av en takryttare. *Kyrkogård anlagd (gravstenar eller kors saknas idag).	ATA.
1834	Norsjö bildade eget pastorat, med egen kyrkoherde.	ATA.
1848–1850	*Den gamla kyrkan flyttad. Timret använt till kronolänsman Isakssons gård, som sedan brann ned till grunden 1852. *Ny kyrkplats en kvarts mil söder om samhället på prästbostället. *Korskyrka uppförd i trä på nya kyrkplatsen, liknande den idag bevarade kyrkan i Österjörn. Ritningar av arkitekten vid Överintendentsämbetet J. F. Åbom. Byggmästare var Johan Petter Rönnberg, Norrfjärden. Två kyrkklockor anskaffade från Sundsvall 1849 (N. P. Linderberg). Kyrkan invigd i augusti 1850. *Kyrkogård anlagd.	ATA.
1909–1911	*Kyrkan flyttad till gamla kyrkplatsen inne i samhället, nära den plats där första kyrkan stått. Ny takryttare efter ritningar av Fredrik Falkenbergs ritning (byggmästare F. B. Holmström, Örnsköldsvik).	ATA.
1912	Kyrkan uppbrunnen p g a blixtnedslag (28 juli). Mässkrud, ljuskrona och det mesta av arkivet räddades från sakristian. Kyrksilvret uppbrunnet.	ATA.
1914–1915	En ny kyrka uppförd efter ritningar av Fredrik Falkenberg från 1913. Fristående klockstapel. Byggmästare K. Markgren och R. Hedström, Skellefteå. Kyrkan och klockstapeln förstörd i brand 1915 (19 juni), strax före invigningen (oklar brandsak, troligen cigarettfimp). Kyrkan var brandförsäkrad.	ATA.
1917	Kyrkan uppfördes av trä, i nationalromantisk stil med förebilder i 1700-talets träarkitektur, efter ritningar av arkitekt Fredrik Falkenberg. Byggmästare K. Markgren och R. Hedström, Skellefteå. Kyrkan uppfördes i stort sätt enligt 1913 års ritningar, men en ny ritning till klockbärande takspira upprättades 1916 (fristående klockstapel kunde undvikas) samt till målade glasfönster 1917. Kyrkan orienterades i syd sydost-nord nordvästlig riktning med altaret i nord nordväst, enligt arkitektens förslag (på en lägre plats än den år 1909, flyttade kyrkan). Invigd den 22 juli.	ATA.

	<p>Mindre avvikelser från ritningen genomfördes. De två sidofönsterna mot respektive trapputrymme på ingångsfasaden, ersattes av ett enda tredelat fönster. Fönsterbågarna något förändrade på ”tvärskeppens” (frontespisernas) fönster. Skorstenen något vackrare gestaltad än vad ritningen utvisade. Ljusinsläpp till värmekammaren flyttad något samt byggdes ljusöppningar till vindsutrymmet.</p> <p>Kyrkan gestaltades invändigt med treklöverformat valv med falska sidoskepp. Översta takbågen sammanhållen med dekorerade tvärbjälkar. Taket på kyrkan täckt av tegel och takryttaren/spiran av spån. Fasaderna målade med Falu rödfärg, men meningen tycks ha varit att oljefärg skulle användas. Altarskåp, orgelfasad, predikstol och nummertavlor ritat av Falkenberg, snidade av snickaren Axel Finnberg och byggmästare Hedström. Krucifixet samt ”Moses” och ”Paulus” snidade av Otto Strandman, Stockholm. Orgelverk från Oscar och Elis Alm, Norsjö. Kyrkklockor från K. G. Bergholtz 1916. Uppvärmning via varmluftssystem. Den gamla ljuskronan uppsatt i sakristian.</p> <p>*Restaurering av röd mässhake från 1600-talets början (”fröken” Branting, Licium).</p>	
1920	<p>*Figurmåleri av Yngve Lundström, Stockholm (limfärg). *Begravningskapellet uppfört sydost om kyrkan efter ritningar av Falkenberg. Färdigbyggt 1921.</p>	ATA.
1921	<p>*Dopfunten invigdes. Silverskålen skänkt av skidåkarlegenden Henning Isaksson, som vunnit den på 60 km skidor. Dopfunten utförd till densamma ritad av Falkenberg och målades av Yngve Lundström.</p>	ATA.
1922	<p>*Komplettering av tegelpannor på taket som hade lossnat. Nockpannor och taktegel hade rasat ner och krossat tegelpannor på de lägre liggande takfallen.</p>	ATA.
1923	<p>*Elektrisk belysning. *Ljuskronorna och annan armatur installerade (ritade av Falkenberg 1922).</p>	ATA.
1924	<p>*Minnessten uppsatt där den äldsta kyrkan varit placerad.</p>	ATA.
1925	<p>*Prästgården på Näset (gamla kyrkplatsen) köpt av kommunen och använd som ålderdomshem (flyttad?). En önskan fanns att den gamla björkallén vid gamla kyrkogården skulle få vara kvar.</p>	ATA.

(1930–1931)	(*Förslag angående ny taktäckning av kopparplåt. Godkänt av Byggnadsstyrelsen. Samt förslag angående revetering av fasaden. Ej godkänt. Ingen av arbetena genomfördes).	ATA.
1935	*Uthus uppfört på kyrkogården med likvagnsbod, redskapsbod och hemlighus (ritning av Edward Strömqvist, Lycksele, riven 1973).	ATA.
1936–1937	*Omläggning av taket. Ny läkt spikad, ny underhållsfri papp. En fjärdedel av takpannorna byttes mot nya. *Skador på ytterpanelen åtgärdade. *Omkittning av fönsterna. *Utvändig ommålning. Kulören bestämdes till rödbrun. Linoljefärg skulle användas istället för den gamla Falu rödfärgen (hälften rå linolja och hälften kokt linolja). Färgsatt med engelskt rött, guldockra och svart sammanblandat i lämpliga proportioner. Grundning samt två strykningar. Arbetsbeskrivning av arkitekt Edward Strömqvist, Lycksele. Entreprenad av Bengt Lidström, Norsjö. *Fönster, dörrar och listverk målade på samma sätt i samma kulör som tidigare.	ATA.
1939–1940	*Orgeln restaurerad (Grönlunds orgelfabrik).	ATA.
1947	*Varmboning och ändringar i gravkapellet. Väggarna klädda invändigt med 5 cm tjocka Kramforsplattor. Ovanpå detta skulle antingen träfiberskivor anbringas eller innerpanel av $\frac{3}{4}$ tums slätspontade bräder. Golvet borttaget och underklotsades ner till betongvalvet (se nedan). Där lades kalkblandat spån som isolering, varefter det gamla golvet hyvlas och läggs tillbaka (eller också skulle nytt golv inläggas). Innerdörrar insatta klädda med hårda träfiberplattor/masonit. Innerbågar till fönsterna med större fönsterrutor än i ytterbågarna. Dörr- och fönsterfoder samt golvsocklar utförda i samma utförande som tidigare. Invändig ommålning med oljefärg i samma ton som förutvarande innerpanel. Utvändig ommålning med röd oljefärg i likhet med förutvarande. *Gravkällare utgrävt under gravkapellet (ritning av byggnadskontrollant Hubert Landin, Norsjö). Grundmurar av betong. Betongvalv över källaren. Källarväggar och valv putsade med kalkbruk. Utvändig puts med cementbruk. Dubbla pardörrar av furuträ. Källarfönster. Avloppsledning dragen till källaren.	ATA.
1949	*Förslag till elinstallationer till kyrkan och begravningskapellet (Förslag från 1947 av AEG, Skellefteå). Elektriska vägg- och bänkelement installerade i kyrkan. Det gamla varmluftssystemet var dåligt och gav en ojämn värme med stark hetta i taket och på läktaren och kallt på golvet. Transformatorrummet förlagt till källaren i gravkapellet.	ATA.

	*Utvidgning av begravningsplatsen åt sydväst, förslag upprättat av distriktslantmätaren W. Engström. Godkänt av Byggnadsstyrelsen.	
1954–1955	*Den äldsta kyrkgrunden markerad med ohuggen sten till en höjd av 30 cm samt täckas av grästovv. *Planerad resning av ett stort träkors där altaret varit placerat.	ATA.
1962–1963	Restaurering efter Åke Lundberg och Bengt Lidströms förslag från 1961 (VAB, Teg). Arbetsledare Manne Björk, Norsjö. *Utvändig ommålning av kyrkan. *Takryttaren/spiran av spån, behandlad med asfaltstjära. *Kyrktuppen förgylld. *Vapenhusdelen utvidgad med kapprum till vänster och brudkammare till höger på samma yta som tidigare upptogs av trapporna. Borttagande av två kortare bänkrader på vardera sida gången för att rymma läktarunderbyggnaderna. Troligen ny vägg mot kyrkorummet. Plant tak inlagt i vapenhuset. "Text partier" under läktaren mot kyrkorummet skulle tillvaratas och uppsättas på ny "lämplig plats" (?). (Ej utfört) *Trapporna till orgelläktaren flyttade till sidoväggarna med uppgång från kyrkorummet. *Utrymmet till höger om koret (den s k Brännströms kammaren), tidigare inrymt med bänkar, ombyggt till korkkammare och pentry. Öppningarna mot kyrkorummet förbyggdes därmed. Ny utvändig entré anordnad. Förvaringsutrymmen för kyrksilver och textilier inrättat i korkkammaren. (*Planerad rivning av öppna spisen i sakristian samt anordnade av altare?). *Kyrkan värmeisolerades i golv, väggar och tak. *En förhöjning av golvet planerades p g a isoleringen. Till följd av detta skulle vissa ändringsarbeten företagas i kyrkans tre vapenhus (restaurerings beskrivningen kan ha frångåtts). *Altaret och altarskåp framflyttades och sänktes ett steg. Detta för att skapa en passage mellan sakristian och korkkammaren. Dopfunten flyttad till kyrkans högra del (en planerad flyttning av nummertavlorna till korpelarna genomfördes ej). *Toaletter i anslutning till kapprum, respektive brudkammare samt i källaren under sakristian. *Oljepanna installerad. Oljepannan skulle e v utrustas med luckor för vedeldning. Uppvärmning med varmvattensystem med konvektorer, radiatorer och rörslingar planerades. Ledningarna drogs så att de möjliggjorde installerande av elström. *Ny pannskorsten uppförd på samma plats som befintlig (den gamla blev utdömd vid brandsyn). *Ändringar i källaren. Invändig trappförbindelse till passage vid sakristian. Utrymmen för toalett, städ, förråd samt arkiv iordningställt. Befintlig källarnedgång breddad, ny dörr	ATA.

	<p>insattes och trappan ombyggdes. *Elektrisk klockringningsanläggning. *Hörapparater och telefon. *Ventilationsanläggning. *Ljuskronorna försedda med fördunklingstransformator som möjliggjorde olika ljusstyrkor. *Planerad ommålning av de nedre gråmålade partierna i kyrkorummet i ljusare ton. *Konservering av måleriet i kyrkan (Albert Eriksson, Sigtuna). Valvmålningarna rengjorda med ”absorene”. Nedtagande och återuppsättande av korväggarnas bräder p g a isolering. Kyrkorummets tak och väggar isolerades och bekläddes med nya bräder (!). Befintlig dekorativ bård kopierades och utfördes analogt med den tidigare. Retuschering av kormålningens skador (Retuschering i kor och kyrkorummets tak och väggar med limfärg och ”normalfärgsstoffer”). Flagad färg på altarskåpet, predikstol, dopfont och nummertavlor fäst med vaxharts (bivax-damarhartspreparat) och retuscherades med temperafärg (MUZII, Lefranc). Vaxfernissa lades på som skydd. Orgelfasad och läktarbarriär rengjordes, retuscherades och mattfernissades. Altarringens marmorering retuscherad och kompletterad. Insidan laserad samt fernissad matt. Bänkarna ommålades i ny ljus färgton. Bänkgavlarna kompletterade med en djupröd färgton. Mattfernissning använd. Använda fernissor: Mastix och Damar. Matt och blank tavelfernissa (Becker) och till bänkar hårdmattlack-helmatt (Nordström & Sjögren). *Ljusstake från 1700-talet restaurerad och återbördad. Den hade nedfallit från predikstolen i början av seklet och skadats. *Kalk och patén skänkt till kyrkan.</p>	
1966	*Utvidgning av kyrkogården åt sydväst efter plan upprättad av Carl Hendrik Nordlund, Trädgårdstekniska byrån i Umeå, år 1963.	ATA.
1971	*Kororgel anskaffad. *Sänkning och omläggning av stenmur samt iordningställande av parkeringsplatser vid kyrkogården. Den aktuella stenmuren avgränsar kyrkogården ned mot samhället.	ATA.
1973	*Förrådsbyggn./ekonomibyggn. uppfört sydväst om kyrkan. Byggnaden skulle inrymma omklädningsrum och lunchrum. Ritningar av ingenjör Niklas Brander. Ritningarna godkändes av RAÅ, men Ämbetet ansåg att det vore fördelaktigt för utseendet om fönsterna försågs med spröjsar. Det befintliga förrådet från 1930-talet, nordväst om kyrkan (?), skulle rivras.	ATA.
1976	*Handikappvänlig entré till kyrkan (Kommunens tekniska avdelning).	ATA.

1977	*Den elektriska klockringningen kompletterad med automatisk klockringning. Automatisk öppning, och stängning av kyrkportarna.	ATA.
(1978)	*Invigning av församlingshem. Textilaltartavla och krucifix skänkt av församlingsbor till hemmet. *Kopparpanna som tillhört kyrkoherde Solander, skänkt till kyrkan.	ATA.
1979	*Restaurering av röd mässhake från 1600-talets början (Troligen ursprungligen från Skellefteå landsförsamlings kyrka. RAÄ:s textilsektion. Konservator Gunnel Berggrén). Vid förra restaureringen 1916 fick den ett nytt shantungfoder (ovanpå originalfodret av linnelärf) samt en bandkant runt halsen. Detta borttogs. Nytt foder av infärgat linne samt ny halsskoning.	ATA.
1981	*Utvändig ommålning (med akrylatfärg). Målningsbeskrivning av målerikonsult Stig Hedvall, Härnösand.	ATA.
C a 1985	*Byte av taktäckning på sakristian, från tegel till rött plegeltak. Olämpligt, ej utfört i samråd med antikvariska myndigheter.	
1986	*Nytt spelbord och orgelverk (Grönlunds). Den gamla fasaden skulle behållas. RAÄ förespråkade fristående spelbord som det befintliga. Om detta skulle möta alvarligt hinder motsatte sig inte RAÄ ett inbyggt spelbord i fasaden. Denna lösning önskades av församlingen och tycks ha kommit till verkställighet.	ATA.
1992	*Ekonomibyggnad på kyrkogården med personalutrymmen och garage/verkstad (ritningar av Niklas Brander).	ATA.
1993	*Omförgyllning av kyrktuppen. *Kullagren i tuppens fäste utbyta p g a nötning.	ATA.
1994	*Byggande av skärmtak till förrådsbyggnad på yngre del av kyrkogården (ritning av Niklas Brander).	ATA.
1990-talet	*Utvidgning av begravningsplatsen åt väster, vilket skedde i två omgångar. Den sista utvidgningen skedde 1997.	

1998	<ul style="list-style-type: none"> *Byte av rötangripna bräder (Folke Eriksson Ingenjörbyrå, Umeå). *Utvändig ommålning av kyrkan med linoljefärg. *Restaurering av fönster. *Tjärning av kyrkspiran. *Läktarfönstret försett med glasmålning, efter Falkenbergs originalskiss, förvarad i kyrkoarkivet. Detta fönster var planerat att utföras 1917, men genomfördes ej (konstnär Nils Arvidsson, Skellefteå). 	ATA.
1999	<ul style="list-style-type: none"> *Rivning av tillbyggnader på begravningskapellet (senare tillkomna). *Ommålning av begravningskapellet. *Byte av takbeläggning på kyrkan och begravningskapellet. Det befintliga formpressade teglet från Uppsala-Ekeby skulle bytas ut mot Vittinge enkupiga takpannor (E 13). 	ATA.